

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱԾԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա-ի հրաւերով, 1972 թուականի Յունիսի 16ին Մայր Աթոռ ժամանեց Հոռմէական Եկեղեցու պատուիրակութիւն, իբրեւ ներկայացուցիչ Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ Սրբազան Քահանայապետի:

Հոռմի սուրբ Եկեղեցու Գահակալը, իր պատուիրակներին ողարկելով Ս. Էջմիածին, ցանկացել էր արտայայտել իր բարձր գնահատանքը այն այցելութեան համար, որ Նորին Սրբութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կատարել էր ի Հոռմ 1970 թուականին:

Պատուիրակութեան կազմում էին Հոռմի Սուրբ Աթոռի Քրիստոնեաների Միութեան Քարտուղարութեան Նախագահ՝ Նորին Գերազանցութիւն Կարդինալ Ժան Վիլլերանդսը, Մարսելի արքեպիսկոպոս՝ Գերաշնորհ Ռոժէ Էշեգարայը, Սուրբ Ղազարի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր քարտուղար՝ Հայր Ներսէս Տէր Ներսէսեանը և Քրիստոնեաների Միութեան Քարտուղարութեան գրասենեակի պետ՝ Հայր Զոն Լոնգը:

Հոռմի Սուրբ Աթոռի բարձր պատուիրակութիւնը եկել էր Հայոց Հայրապետին բերելու Նորին Սրբութիւն Պօղոս Զ Սրբազան Պապի խաղաղութեան եւ եղբայրական սիրոյ նամակը:

Ուրբաթ օր ժամը 18.30ին Երևանի օդանաւակայանում յարգարժան հիւրերին դիմաւորեցին եւ բարի գալուստ մաղթեցին Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ Ս. Սերովքէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանը, Արարատեան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Ս. Կոմիտաս Արքեպիսկոպոս Տէր Ստեփանեանը, Մայր Աթոռի միջեկեղեցական յարաբերութիւնների վարիչ Ս. Արսէն Վարդապետ Բերբերեանը, ընդհանուր քարտուղար՝ Պարգեւ Ծահբազեանը եւ Ս. Գեորգ Վարդապետ Մերայդարեանը:

Օդանաւակայանից հիւրերը առաջնորդուեցին Երեւան, Կաթողիկոսարանի բնակելի շէնքը, որը դրում էր նրանց տրամադրութեան տակ:

Հետեւեալ օրը, Ծաբաթ, Յունիսի 17ին, առաւօտեան ժամը 11ին, հիւրերը Ս. Սերովքէ եւ Ս. Կոմիտաս Արքեպիսկոպոսների ողնկցութեամբ ժամանեցին Ս. Էջմիածին, որ զանգերի դօղանջների տակ հանդիսատք կերպով մուտք գործեցին Մայր Տաճար եւ աղօթեցին Իջման Սուրբ Սեղանի առաջ:

Մայր Տաճարում հիւրերին ընդունեց Մայր Աթոռի լուսարարապետ Ս. Յուսիկ Նպիսկոպոս Սանթրութեանը՝ շրջապատուած Մայր Աթոռի միաբաններով:

Այնուհետեւ հիւրերը առաջնորդուեցին վեհարան և ընդունուեցին Ամենայն Հայոց Հայրապետի կողմից:

Բարեկամական կարճ գրոյցից լետոյ, յարգարժան հիւրերը դիտեցին Մայր Աթոռի թանգարաններն ու շինութիւնները, այցելեցին Սուրբ Հովսիսիմէի եւ Սուրբ Գայիանէի վանքերը եւ ապա ժամը 15ին հրաւիրուեցան վեհարան:

Նոյն օրը երեկոյեան Մայր Տաճարում տեղի ունեցաւ երեկոյեան ժամերգութիւն եւ ապա՝ Էկումէնիկ համատեղ աղօթքի արարողութիւն, որից յետոյ հիւրերը ներկայ եղան Հոգեւոր Ծննդարանի հանդիսարանում իրենց պատիւն կազմակերպուած ուսանողական հանդէսին:

Յունիսի 18ին, Կիրակի օրը, մեծարգոյ հիւրերը ներկայ եղան Մայր Տաճարում Ս. Պատարագի արարողութեան: Պատարագեց Տ. Կոմիտաս Արքեպիսկոպոսը: Նորին Սրբութիւնը քարոզեց եւ վերջում հաւատացեալ ժողովրդին ներկայացրեց պատուարժան հիւրերին:

Յաւարտ Ս. Պատարագի վեհարանի գահասարանում տեղի ունեցաւ հանդիսատւոյ ընդունելութիւն, որին ներկայ էին, բացի հիւրերից, Մայր Աթոռի Վիարանութիւնը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամները եւ Երեսնի մշակութային ու հասարակական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներ:

Ընդունելութեանը ներկայ էր ՀՍՍՀ Միւսիստրների սովետին առընթեր հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Ս. Գասպարեանը:

Գահասարանում ողջոյնի խօսքով հիւրերին դիմեց Տ. Սերոբէ Արքեպիսկոպոսը, որից յետոյ Մարտելի արքեպիսկոպոս Ռոմէ Էշեգարայը կարդաց Հոռմի Սրբազան Քահանայապետի եղբայրական սիրոյ ողերձը՝ ողջուած Հայոց Հայրապետին:

ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԺ ԵՒ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Վ Ա. Զ. Գ. Է. Ն. Ա. ԻՆ

Զերդ Սրբութիւն,

Խնդրեցինք Մեր սիրելի եղբօրը՝ Կարդինալ Ժան Վիլլբրանդսին, այցելել Զերդ Սրբութեանը Սուրբ Էջմիածնի Զեր պատմական Աթոռում՝ ի գլուխ Հոռմի Եկեղեցու մի պատուիրակութեան: Յանկանում ենք, որ այս քայլը լինի Մեր երախտագիտական զգացմունքի մի նոր արտայայտութիւն այն այցելութեան համար, որ Դուք տուեցիք Մեզ Հոռմում երկու տարի առաջ եւ որի մասին Մեզ մի գեղեցիկ յուշագիրք ուղարկելու նրբազգացութիւնն ունեցաք:

Բացի այդ, կը ցանկանայինք, որ այս քայլը հանդիսանար նաեւ մեր եւ մեր եկեղեցիների միջեւ արդէն գոյութիւն ունեցող հաղորդութիւնը խորացնելու բաղձանքի մի արտայայտութիւն եւ դրսեւորէր Մեր կամեցողութիւնը՝ օգտուելու Սուրբ Հոգու կողմից ընծայուած բոլոր առիթներից՝ առաջ ընթանալու համար այդ ճանապարհի վրայ:

Մենք ուրախ ենք, որ որպէս հետեւանք Զերդ Սրբութեան կողմից Մեզ տրուած այցելութեան, արդէն զարգացել է փոխադարձ սիրոյ եւ անկեղծ գործակցութեան մի նոր ոգի Քրիստոսի եկեղեցու ծառայութեան գործում. աշխարհի շատ մասերում կաթոլիկ համայնքներն ու հայկական համայնքները ձեռք են բերել ի Քրիստոս իրենց միութեան մի նոր գիտակցութիւն:

Այժմ, երբ Մեր ներկայացուցիչները գալիս են Զերդ Սրբութեան մօտ, Մենք կը ցանկանայինք վերստին հաւաստիացնել Զեզ, թէ որքան ուրախ ենք զգում Մեզ այս զարգացումների համար եւ որքան վստահ, որ ինքը՝ Եկեղեցու Տէրը պիտի շարունակի, իրեն յատուկ ճանապարհներով, առաջնորդել մեզ դէպի ամբողջական կատարումը խաղաղութեան եւ հաշտութեան սպասարման, որ նա վստահել է իր Եկեղեցու հովիւներին (Կորնթ. 2, 5-18):

Մաղթելով, որ Ամենակարողն Աստուած իր օրհնութիւններով լցնի Ձերդ Սրբութեանը, ձեր եկեղեցու եպիսկոպոսական դասին, հոգևորականութեանը եւ հաւատացեալներին, կրկին յայտնում ենք Ձեզ Մեր եղբայրական սիրոյ ողջ զգացմունքը ի Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս:

Պ Օ Ղ Ո Ս Ձ

Վատիկան,

9 Մայիսի 1972

Ապա տեղի ունեցաւ պաշտօնական ճառերի փոխանակում Վեհափառ Հայրապետի եւ Կարդինալ Վիլլբրանդսի միջեւ:

S. S. ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԽՕՍՒԲԸ ՈՒՂՂԵԱԼ
Ն. ԳԵՐՍԱԶԱՆՅՈՒԹԻԻՆ ԿԱՐՏԻՆԱԼ Ժ. ՎԻԼԼԲՐԱՆԴՍԻՆ

Ձերդ Գերազանցութիւն,

Ի Քրիստոս սիրով, բարի գալուստ կը մաղթենք Ձեզի եւ Ձեր բարձր պատուիրակութեան անդամներուն, որ կու գաք յաիտենական քաղաք Հռոմէն, իբրեւ պատգամաբերները Ն. Ս. Պօղոս Զ Սրբազան Քահանայապետին:

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին եւ յատկապէս Մենք յոյժ երջանիկ ենք Ձեզ ողջունելու այստեղ Ս. Էջմիածնի մէջ, բազմադարեան գերազոյն կեդրոնը մեր ժողովուրդի քրիստոնէական հաւատքի, Ձեր այցելութեան մէջ տեսնելով շարունակումը եղբայրական սիրոյ այն յարաբերութիւններուն, որոնք սկիզբ առին մեր եկեղեցիներուն միջեւ, մանաւանդ երկու տարիներ առաջ Մեր պաշտօնական այցելութեամբ Հռոմ: Մեր այդ այցը, պատմական այնպիսի վկայութիւն մը հանդիսացաւ որ մեր Եկեղեցիին եւ անձամբ Մեզի համար պիտի մնայ ոչ միայն անմոռանալի, այլ նաեւ լուսատու անկիւնադարձ մը մեր յետագայ կեանքի ճանապարհին:

Այսօր Ձեր ներկայութեան, Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի Գահէն անգամ մը եւս կը խոստովանինք եւ կը հաւատանք համաքրիստոնէական եղբայրութեան իտէալին եւ եկեղեցիներու հետզհետէ առաւել մերձեցման ու համագործակցութեան, Քրիստոսի սիրոյն մէջ միանալու տենչով ոգեշնչուած:

Երբ կը նայինք մեր ետեւ, անցնող դարերուն, ինչքան կ'ափսոսանք այսօր, որ այդքան երկար, շատ երկար ժամանակ, Քրիստոսի անունով ապրող ու գործող եկեղեցիներ չեն կարողացած, գոնէ կրօնական կեանքի մէջ, իրականացնել Քրիստոսի մեծագոյն պատուիրանները՝ սիրոյ եւ խաղաղութեան: Ողբերգութիւն մը եղած է այդ, որ ահա մեր օրերուն կը սկսի վերջ գրուել: Մենք բոլորս երջանիկ կը զգանք զմեզ որ մեր օրերուն է որ կը կատարուի այդ բարեշրջումը: Եւ եթէ մեզմէ ոմանք կը կարողանան դերակատարները հանդիսանալ երջանիկ այս նոր իրադրութեան, այդ կրնան նկատել անոնք իրենց կեանքի մեծագոյն մխիթարութիւնը: Անկասկած թէ նման մեծ դերակատարներ հանդիսացան նաեւ՝ հանգուցեալ Յովհաննէս ԻԳ Պապը, եւ Ձեր մեծ Եկեղեցոյ այժմու Քահանայապետը՝ Պօղոս Զ:

Կրօնական տեսակէտէ, մեր ժամանակները կը բնորոշուին քրիստոնէական եկեղեցիներու՝ «աշխարհին բացուելու» եւ աշխարհին հետ «տիպալոկի» մէջ ըլլալու ձգտումով ու անհրաժեշտութիւնով, կրօնական, գիտական, մշակութային եւ ընկերային-քաղաքական մակարդակներու վրայ:

«Բացուիլ աշխարհին» կրօնական կեանքի մակարդակի վրայ, կը նշանակէ ապրիլ եւ գործել եկեղեցիներու մերձեցման, միութենական ոգիով, էկոմենիկ ոգիով:

«Բացուիլ աշխարհին» գիտութեան մակարդակի վրայ, կը նշանակէ համաձայնեցման հիմքեր գտնել գիտութեան եւ կրօնքի միջեւ, այսինքն՝ բնական պատճառականութեան գիտական սկզբունքին եւ գերբնական հաւատալիքներու կրօնական ուսմունքին միջեւ:

«Բացուիլ աշխարհին» մշակութային մակարդակի վրայ, կը նշանակէ օրկանապէս հաղորդ մնալ արդի աշխարհի մշակոյթին, մէկ կողմէ որդեգրելով Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ այդ մշակոյթի, արուեստներու որոշ ըմբոսնումներ եւ արտայայտութեան ձեւեր, միւս կողմէ ձգտելով կրօնական բազմադարեան մշակոյթի, արուեստներու արժէքները արդիականութեան լոյսին բերել եւ անոնցմով բեղմնատրել արդի մշակոյթի զարգացման ընթացքը:

«Բացուիլ աշխարհին» ընկերային մակարդակի վրայ, կը նշանակէ գտնել իմաստուն ճանապարհը որ եկեղեցիները իրենց ճակատագիրը չկապեն որոշ դասակարգային շահերու, այլ ճշմարտապէս հարազատ մնալով աւետարանական ուսմունքին, դառնան քարոզողները ընկերային արդարութեան ու հաւասարութեան եւ մարդու կողմէ մարդու շահագործման դրութեան վերացման:

Եւ վերջապէս «աշխարհին բացուիլ» քաղաքական մակարդակի վրայ, պիտի նշանակէր դաւանիլ եւ պաշտպանել պետութիւններու խաղաղ գոյակցութիւնը եւ համագործակցութիւնը, բոլոր մեծ ու փոքր ազգերու իրաւական հաւասարութիւնը, անոնց ազատ ինքնորոշման իրաւունքը եւ բոլոր տեսակի անհանդուրժողութեանց ու խտրականութեանց վերացումը, միջազգային հաստատ, անաչառ օրէնքներու ուժով, երաշխատրուած Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան բարձր հեղինակութեամբ:

Մեզի այնպէս կը թուի թէ էկոմենիկ շարժման հետ անբակտելի կերպով կապուած են այս բոլոր հարցերը: Էկոմենիկ շարժման գաղափարը անջատել մեր օրերու մարդկութիւնը լուզող կենսական ու հիմնական հարցերէն, պիտի նշանակէր սահմանափակել Եկեղեցւոյ գործունէութեան դաշտը ու անոր առաքելութիւնը:

Մեր կարծիքով, ուղիղ չէ մտածել թէ էկոմենիզմը միմիայն եկեղեցիներու միութեան շարժում մըն է: Այդպէս մտածել ու գործել պիտի նշանակէր հեռու մնալ մեր օրերու աշխարհէն, մեր շուրջ ալեկոծուող կեանքէն եւ անոր նորանոր լառաջընթաց զգացումներէն, ինչ որ պիտի նշանակէր անտեսել՝ կրօնական հաւատքը իբրեւ ոգեկան գործօն ուժ պահպանելու անհրաժեշտութիւնը նոր կեանքի պայմաններու մէջ:

Հակուած ենք, ուրեմն, մտածելու թէ էկոմենիզմը միմիայն եկեղեցիներու մերձեցման եւ ապագայ միութեան համար գործող շարժում մը չէ, այլ նաեւ ու մանաւանդ շարժում մը՝ միացեալ ուժերով ու ճիգերով պաշտպանելու քրիստոնէական հաւատքը եւ զայն տիեզերական դարձնելու արդի աշխարհի մէջ:

Մենք պէտք է գիտնանք փնտռել ու գտնել Քրիստոսի Աւետարանի գոյութեան իմաստն ու անհրաժեշտութիւնը մարդկութեան ապագայ կեանքի կառուցման ճանապարհին վրայ: Մենք կը հաւատանք թէ կառուցող ապագայ աշխարհը եւս պիտի լուսատրուի Քրիստոսով, վասնզի վկայ է երկհազարամեայ պատմութիւնը թէ Քրիստոսի Աւետարանը՝ յաւիտենական քարոյա-

կան ճշմարտութիւններու շտեմարան է, մշտանորոգ ոգեկանութիւն է, տեսական լեղափոխութիւն է:

Աշխարհին բացուելու ձգտումին, մեր օրերու ամենահրամայական արտայայտութիւններէն մին, կը շարունակէ մնալ աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու եւ ամրապնդելու գաղափարը, որ մեր աղօթքներու, մեր մտածումներու եւ մեր գործունէութեան առանցքը պէտք է կազմէ այսօր:

Այս կը նկատենք կրօնական մեր գերագոյն պարտականութիւնը, այլապէս ժխտած պիտի ըլլայինք մեր ուխտը Աստուծոյ հանդէպ որ «խաղաղութեան Աստուած» է: Այս զգացումը մեր գիտակցութեան մէջ գուցէ առաւել տիրական է, որովհետեւ Հայ Եկեղեցին եւ Հայ ժողովուրդը աւելի քան հազար տարի տառապած են ու նահատակուած ռազմամուկ ու ծաւալապաշտ պետութիւններու սանձազերծած պատերազմներու հետեանքով: Մեր ժողովուրդը այդ ճակատագիրը ունեցաւ նաեւ մեր դարուն, նախ Առաջին Համաշխարհային Պատերազմին՝ Օսմանեան կայսրութեան կազմակերպած ցեղասպանութեամբ, երբ բնաջնջուեցաւ մօտ երկու միլիոն հայ քրիստոնէայ ազգաբնակչութիւն Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, եւ ապա Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմին՝ երբ անցիստական յարձակման դէմ, հայրենական մեծ պատերազմին, զոհուեցան Հայ ժողովուրդի աւելի քան 300,000 զաւակներ, իրենց ռուս եւ այլ ազգի սովետական միլիոնաւոր հերոսներու կողքին:

Մենք չենք կամենար որ կրկնուին այլեւս նման ողբերգութիւններ, ոչ մէկ տեղ աշխարհի վրայ:

Ահա թէ ինչո՞ւ Մենք ուրախութեամբ ողջունեցինք՝ վաերացումը Սովետ-Գերմանական՝ ուժի գործադրումէն հրաժարելու դաշինքին, եւ խաղաղ գոյակցութեան նպաստող այն պատմական համաձայնագրերը որոնք վերջերս ստորագրուեցան Մոսկուայի մէջ, Սովետական Միութեան ղեկավարներու եւ Միացեալ Նահանգաց նախագահին միջեւ:

Սուրբ Էջմիածնի Սեղանի առաջ պիտի մնանք միշտ աղօթող որ հետզհետէ աճի ու զօրանայ բարի կամեցողութիւնը եւ խաղաղարար ոգին պետութիւններու բոլոր ղեկավարներուն միջեւ:

Իբրեւ Հովուապետ Հայ Եկեղեցիին, մեր ժողովուրդի հետ միասին մեր բոլոր յոյսերը, մեր բոլոր ապագայի երազանքները կապած ենք աշխարհի խաղաղութեան եւ ժողովուրդներու բարեկամութեան դատին հետ:

Ձերդ Գերազանցութիւն, Մենք երջանիկ ենք որ Ձեր այցելութիւնը Ս. Էջմիածին, առիթ ընծայեց Մեզի արտայայտելու Մեր այս մտածումներն ու խոհերը, քաջ գիտնալով եւ մեծապէս գնահատելով Ձեր մեծ Եկեղեցւոյ և յատկապէս Սուրբ Պետրոսի Աթոռի Գահակալ Ն. Ս. Պօղոս Զ-ի՝ Ս. Հոգիով ներշնչուած կոչերն ու անդով ջանքերը ի խնդիր սիրոյ եւ խաղաղութեան ամրապնդման մարդկանց սրտերուն եւ աշխարհին մէջ:

Կը խնդրենք Ձեզմէ որ Ձեր վերադարձին Հոռոմ, տանիք Ձեր Սրբազան Քահանայապետին մեր Եկեղեցւոյ քրիստոնէական ողջոյնը եւ Մեր եղբայրական յարգալից սիրոյ հաւաստին, Մեր սրտէն բխած մաղթանքներով որ Տէրը իր լոյսով փառաւորէ անոր առաքելութեան ճամբան այժմ եւ միշտ:

«Եւ Աստուած իմ լի արասցէ զամենայն պէտս Ձեր ըստ իրում մեծութեան՝ փառօք ի Քրիստոս Յիսուս: Այլ Աստուծոյ եւ Հօր մերում փառք յաւիտեանս յաիտենից. ամէն» (Փիլիպ. Դ, 19-20):

Ժամը 15ին վեհարանի ճաշասրահում հիւրերի պատուին տրուեց պաշտօնական ճաշկերույթ:

Նույն օրը երեկոյեան ժամը 18ին հիւրերը այցելեցին Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը Օշականում:

Յունիսի 19ին, Երկուշաբթի օր, պատուիրակութեան անդամները աղօթեցին Ծիծեռնակաբերդի հայ նահատակաց յուշարձանի սոջեւ, ապա եղան Մեսրոպ Մաշտոցի անուան մատենադարանը եւ այնտեղից ողետորոնեցին Ս. Գեղարդայ վանքը, ուր նրանց ցոյց տրուեց ջերմ ընդունելութիւն: Վանքի վանահայրը, ի պատիւ հիւրերին, տուեց ճաշկերոյթ:

Պատուիրակութեան անդամները այցելեցին նաեւ Գառնի եւ դիտեցին վերանորոգուող հեթանոսական տաճարը:

Նույն օրը երեկոյեան ժամը 20ին հիւրերը ներկայ եղան իրենց պատուին Մայր Տաճարում կազմակերպուած հոգեւոր համերգին: Մայր Տաճարի երգչախումբը, խմբավար Պրն. Խորէն Մելիսանաջեանի ղեկավարութեամբ, կատարեց հայկական, ռուսական եւ արեւմտաեւրոպական հոգեւոր երգեր:

Համերգից յետոյ Վեհափառ Հայրապետը վեհարանում ընդունեց Կարդինալ Վիլլբրանդսին եւ պատուիրակութեան միւս անդամներին: Տեղի ունեցաւ յուշանուէրների փոխանակում, որից յետոյ Հայոց Հայրապետը, եղբայրական սիրոյ ողջագործումով, հիւրերին մաղթեց բարի ճանապարհ:

Յաջորդ առաւօտեան, Յունիսի 20ին, Երեւանի օդանավակայանում Մայր Աթոռի միաբանութեան եւ պաշտօնէութեան ներկայացուցիչները ողջերթ մաղթեցին բարձրաստիճան հիւրերին, որոնք մեկնեցին Հոմ:

ԴԻԻԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

21 Յունիսի, 1972

Ս. Էջմիածին